

Universiteit
Leiden
The Netherlands

**Las narrativas precoloniales en el occidente de Oaxaca, México:
iconografía, epigrafía e historia en los monumentos arqueológicos**
Rivera Guzman, A.I.

Citation

Rivera Guzman, A. I. (2023, September 20). *Las narrativas precoloniales en el occidente de Oaxaca, México: iconografía, epigrafía e historia en los monumentos arqueológicos*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3641838>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3641838>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Nederlandse samenvatting

Voorkoloniale verhalen in het westen van Oaxaca, Mexico: Iconografie, epigrafie en geschiedenis in archeologische monumenten

Dit proefschrift omvat een onderzoek naar het schrift en de iconografie welke de prekoloniale volkeren van West-Oaxaca, Mexico, voornamelijk de Mixteca-regio, gebruikten tussen 400 jaar voor Christus (vanaf ca. 400 voor Christus) tot het einde van de klassieke periode (ca. 900 na Christus), een periode die overeenkomt met de eerste fase van urbanisme in de regio Oaxaca.

Door de thema's en verhalen te identificeren die bewaard zijn gebleven in verschillende archeologische monumenten en hun betekenis te ontcijferen door middel van iconografische, epigrafische analyse en documentatie van hun context, richt deze studie zich op het herkennen en interpreteren van de culturele herinnering van gemeenschappen, gematerialiseerd in archeologische objecten.

Het doel is om te laten zien hoe het mogelijk is om een deel van de oude geschiedenis van de gemeenschappen in de tijd te reconstrueren, het leven van de protagonisten, het religieuze denken van de gemeenschap, evenals de sociale en politieke omgeving waarin deze vorm kregen.

Een van de oudste emblematische monumenten is de Stele van Yucuita (hoofdstuk 2). Een gedetailleerde studie van het reliëf onthult een religieus verhaal: een synthese van religieuze waarden, gefocust op de smeekbede om regen, water, cruciaal voor de landbouw als economische basis van de gemeenschap. Het beeld van de heuvel fungeert symbolisch als woning van de ondersteunende elementen: koren, water, vruchtbaarheid.

De stèle zelf, oorspronkelijk geplaatst in een grot, moet een centrale rol hebben gespeeld tijdens rituele handelingen in Yucuita voor de belangrijkste godheid, *Iya Dzavui*, de Regengod. We vinden in het reliëf een synthese van het archetype van een heilig landschap, dat tot op heden de invloeden van moderniteit blijft overleven.

De stèle als een werk van visuele kunst drukt de fundamentele concepten en waarden van Meso-Amerika uit. Tegelijkertijd is het een middel waardoor deze waarden overleven. Het openbare karakter van het monument maakt het ook een deelnemer aan de rituele handeling, een invocatie van de verschillende krachten van de natuur. Intrinsiek refereert het monument ook aan de landbouwtijd op, als een hoofdrolspeler in het beeld, aanwezig in de iconografie van maïs in zijn verschillende ontwikkelingsstadia: het zaad, de spruit, de jonge plant, de kolf.

De cultus in de grotten, die worden geïdentificeerd als huizen van water of regen, is tot op heden een belangrijk element van levend cultureel erfgoed in veel gemeenschappen van de Mixteca. Dergelijke grotten zijn nog steeds jaarlijks het toneel waar het aanroepen van deze goddelijke machten door leden van de gemeenschap al eeuwenlang wordt herhaald. Dit ritueel, dat tot op de dag van vandaag wordt voortgezet in de grotten van de regio, werd zeker uitgevoerd voor de stèle. Zo herdenkt en bewaart de stèle, die deel uitmaakt van de architectuur van Yucuita, het culturele geheugen van de gemeenschap.

In de studie van de Cerro Tortuga-stèle (hoofdstuk 3) zien we de wijding van een historisch verhaal, waar plaatsen en mensen deel uitmaken van de interactie en synergie tussen drie ver van elkaar gelegen culturele en politieke regio's: Teotihuacán, de kust van Oaxaca en Monte Alban. Dit is een antecedent van de verhalen die we in de Postclassieke tijd in dezelfde regio zullen zien, met protagonisten die uit andere regio's van Meso-Amerika komen (Codex Iya Nacuaa, Lienzo van Suchitepec, enz.). We zien dat dit thema van het historische verhaal al aanwezig was sinds de klassieke tijd, mogelijk als gevolg van de intellectuele impuls van Teotihuacán, en ook een synergie bevorderde met andere volkeren van Meso-Amerika in het algemeen en met die van Oaxaca in het bijzonder.

In dit geval gaat het om de menselijke *agency*, die tot uiting komt in de activiteiten van verschillende protagonisten die in de monumenten worden herdacht: een geschiedschrijving van de Inheemse Volkeren en een verhaal dat generaties overstijgt in de tijd en zo bijdraagt aan het creëren van een eigen geschiedenis.

Hetzelfde monument, dat deel uitmaakt van het centrum van rituele activiteiten in Cerro Tortuga, benadrukt opnieuw het collectieve geheugen en herinnert aan de voorouder, misschien wel de stichter van de gemeenschap. Op artefacten uit Monte Albán en Atzompa verschijnt een persoon met dezelfde naam als de man die op de stèle staat afgebeeld, contemporain en duidelijk geassocieerd met Teotihuacan. Waarschijnlijk gaat het om een protagonist in de klassieke ontwikkeling en geschiedenis van Monte Albán en in het proces van interregionale betrekkingen tussen Midden- en Zuidoost-Meso-Amerika.

De studie van de monumenten van de Klassieke periode (hoofdstuk 4), stelt ons in staat om een verhaal te identificeren dat in een eigen stijl is ontwikkeld, voortgekomen uit de Preclassieke tijd en verder ontwikkeld in de Klassieke tijd, mogelijk door culturele impulsen vanuit Teotihuacan. In die *ñuiñe*-monumenten zien we een specifieke organisatie van zowel tijd als ruimte, belichaamd in de kennis van een kalender van 260 dagen, evenals de aanwezigheid van een groep gemeenschappen en de rol van hun heersers. Waarschijnlijk heeft de herdenking van historische gebeurtenissen het concept van heilige data voortgebracht, gekoppeld aan de kalendernamen van voorouders en goden.

We zien ook hoe verschillende monumenten aan een historisch verhaal refereren over daden, machtspositie en troonsbestijging van de heersers en over hoe deze werden gezien door verschillende gemeenschappen.

De uitdrukking van het standpunt van elke gemeenschap ten opzichte van een onderwerp is een antecedent van de aanwezigheid van de politieke verdeling van de regio in onafhankelijke politieke eenheden ("stadstaten"), zoals later manifest in de postklassieke codices. Tegelijkertijd laat het zien hoe de memorie van de gemeenschappen en de lokale dynastieke historiografie werden ingepast in rituelen die werden gevierd in de ceremoniële centra, en zo een duurzame band tussen de mens en de goddelijke krachten van de kosmos tot stand brachten.

De figuratieve keramiek bevat afbeeldingen van goden en voorouders, die op verschillende manieren worden weergegeven (hoofdstuk 5). Deze keramiek is verbonden met thema's van die heilige verhalen, met name met de kracht van de voorouders en hun vermogen om regen te veroorzaken en zo gewassen te garanderen.

De oude god van het vuur, als een heilige entiteit, is gedocumenteerd in de archeologie van centraal Mexico. In algemene termen zijn de oude goden de scheppers van de kosmos en dit is gekoppeld aan het heilige verhaal van de postklassieke codices.

Tombes - primaire contexten voor de figuratieve keramiek - waren niet alleen begraafplaatsen, maar ook heiligdommen voor de herdenking, verering en aanroeping van de overleden voorouders (hoofdstuk 6). De wandschilderingen in de graven, zoals in het geval van de Ixcaquixtla-tombe, openen een raam om de praktijk van deze cultus en het belang ervan voor het gezinsleven te reconstrueren.

In het algemeen heeft deze studie ons geleerd dat er vanaf zeer vroege tijden in de Mixteca en aangrenzende regio's een diepe geschiedenis is, verbonden met rituele praktijk en met kosmovisie, die centrale elementen van ecologie en natuur omvat.

Archeologische vindplaatsen, monumenten en artefacten maken deel uit van een oud cultureel landschap en voeden het collectieve geheugen met hun gemeenschapswaarden. Ondanks de vernietiging, onderdrukking en discriminatie veroorzaakt door de Spaanse verovering (1521), zijn dit culturele landschap en deze herinnering van de gemeenschap levend en present in het heden: een herinnering gevormd door rituelen, geschiedenis, tradities en taal, allemaal verenigd in één regio.

Herinnering tegen vergetelheid is een van de aspecten die archeologie kan bijdragen aan de geschiedenis van Inheemse Volkeren en gemeenschappen. Daarom presenteren we in deze studie een herwaardering van het verleden ten bate van het heden en de toekomst van de Inheemse gemeenschappen, in een poging tot reïntegratie van het culturele geheugen. Vanuit dit dekoloniale perspectief proberen we de monumenten te contextualiseren en te interpreteren door verbindingen met het heden te leggen. Met dezelfde interesse en toewijding die de makers hebben getoond bij het creëren van zo'n buitengewoon erfgoed, proberen we het te communiceren zodat het niet in vergetelheid raakt.